

НОВА ПЕРЕДМОВА
Йон Айвіде Ліндквіст, 2015

На початку

Дванадцять років минуло з того весняного дня, коли Ян-Ерік Петтерссон з *Ordfront* зателефонував і сказав, що зацікавлений рукописом, який я їм надіслав, і навіть хоче його опублікувати.

На той час я працював у школі на годинах подовженого дня. Після кількох досить успішних років роботи стендап-коміком і ще кількох років — автором монологів для інших, більш відомих, коміків, кількість виступів і письмових замовлень стала зменшуватися, і я вже не міг цим займатися.

Останні кілька років ми з дружиною Мією жили переважно на її зарплату. У відчайдушній спробі поповнити сімейний бюджет я спробував свої сили в стендап-турі кількома клубами. Я виступив у чотирьох, і загалом прийшло тридцять людей. Грошей бракувало. Ми самі скручували цигарки й варили вино, з'їдали непропорційно велику кількість капусти.

Ми почувалися щасливими, але коли син пішов до школи, нам довелося ухвалити рішення. Мій батько потонув кілька років тому, і ми успадкували його будинок. Ми не могли дозволити собі утримувати дві будівлі, а дім мого батька занепадав (це прототип дому *Smäcket* у романі «Людське море»). Тож улітку 2002 року ми переїхали з Вінгокера до Родманшо.

За відсутності будь-яких інших завдань, я провів останній рік, тоді як наш син був у няні, за писанням роману. Це була історія про вампірів, дія якої розгортається в Блекеберзі, і я назвав її «Єдиний друг». Мене ніколи не влаштовувала ця назва, і перед тим як

надіслати його до видавництва взимку 2001 року, я змінив її на «Впусти того, хто потрібен».

Я мав три примірники рукопису, поклав їх у три конверти й розіслав трьом основним видавництвам з коротким супровідним листом. Я не мав жодного уявлення, чого очікувати. Та розумів, що роман про вампірів шведською мовою, дія якого відбувається в передмісті Стокгольма, — це щось дуже незвичайне, навіть унікальне, але не знав, добре це чи кепсько.

Як виявилось, це таки зле. За кілька місяців я отримав усі три рукописи назад, кожен з яких супроводжувався листом-відмовою, що містив стандартні один-два рядки: «Наразі в нашому видавництві немає місця, але дякуємо за вашу зацікавленість». Жоден лист не вказував на те, що вони читали книгу. А може, вони просто вважали, що вона аж така погана, що нема чого коментувати.

Мене це дуже розчарувало. Чесно кажучи, я фантазував, що всі три видавництва захочуть її придбати, що будуть торги. Я чув про такі речі, але цього не сталося. Справді не сталося.

З певною тривогою я поклав три рукописи в три нові конверти й надіслав їх ще трьом видавництвам. Тривогу мою зумовлював страх, що раптом отримаю ще три відмови, то ще дужче впаду у відчай. Пригадую дивний присмак у роті, коли здавав товсті конверти на пошті та платив за пересилання.

Потім я поїхав у те невідале турне місцевими клубами культури. Ми з Мією кілька днів перед тим їздили містом, розкладаючи рекламні листівки в поштові скриньки, але безрезультатно. Ніхто про мене не чув, і майже ніхто не прийшов. У залах, які вміщували двісті людей, я стояв і читав свої монологи для семи чи восьми осіб. Я почувався самотнім, і мені, і глядачам було некомфортно.

Я також сподівався на цей проєкт, щоб мати змогу їздити маленькими містечками, де можна задешево орендувати зал у *Folkets Hus*¹ і виступати для достатньої кількості людей, і так робити свій внесок у наш бюджет. У цьому було щось романтичне. На жаль, нічого не вдалось. Я покладав надію на той роман про вампірів.

---

¹ Народний дім.

Навесні 2002 року, коли ми організовували наш переїзд до Родманшо, відмови стали надходити одна за одною, доки я не залишився з трьома пачками паперу і ще трьома листами з відмовами зі стандартними формулюваннями. Я сховав пачки якнайдалі та сконцентрувався на процесі. Іноді мене мучили легкі депресії, які могли тривати кілька днів. Я не знав, що робити зі своїм життям.

Спершу я хотів стати фокусником, але не вдалося. Потім хотів стати стендап-коміком, і ця справа деякий час тривала добре, поки й тут я не зазнав невдачі. Тепер я міг би додати «письменником» до списку того, ким мені не вдалося стати. То ким же я хотів бути? Я не мав жодного уявлення, і мій шлунок крутило.

Та насправді я не здався. Так, я відмовився від «*Впусти того, хто потрібен*», але не від писання. Зрештою, ми з Мією збували веселі та страшні вечори, читаючи вголос мою книгу про вампірів. Хоча вона виявилася нікому не потрібна, я вважав, що маю певний письменницький талант, і не хотів відмовлятися від нього. Принаймні поки що.

Натомість я взявся писати роман про зомбі, який назвав «Коли ми, мертві, прокидаємося». Я невиразно впізнавав назву, і якоїсь миті збагнув, що це п'єса Ібсена, тож перейменував книгу на «Як поводитися з немертвими». Десь восени 2002 року я застряг і здався. Наша фінансова ситуація також загострювалася, і я не міг витратити багато часу на те, що нікого не цікавило, окрім нас.

Я подався на біржу праці. Через відсутність освіти мені запропонували роботу прибиральника, посудомийника та пральника. Однак я не мав досвіду подібної роботи, і мої заяви залишалися без уваги. Якийсь час здавалося, що працюватиму продавцем квитків у кінотеатрі в Норртельє, але цю роботу отримав хтось інший. Це був не найкращий час. Я не міг спати.

Частково проблема полягала саме в моїй відмові здатися. Кількість доступних вакансій була обмеженою, тому що я хотів працювати лише неповний робочий день, щоб мати бодай кілька годин на день, коли зможу писати. У той період, наприклад, я працював над оповіданням «*Межа*», яке, на мою думку, дуже мені вдалося. Звичайно, писати оповідання було ще більш безглуздо, ніж романи,

але я мусив продовжувати. Якось мусив продовжувати, щоб не збожеволіти й не стати поганим чоловіком і батьком.

Тому я шукав роботу, яка б не вимагала надто великих розумових зусиль і де міг би зайняти голову чимось іншим, працюючи руками.

Такої роботи не знаходилось, і навесні 2003 року я змирився з тим, що попросився на єдину постійну роботу, в якій справді мав досвід, — у школі на години подовженого дня в центрі дозвілля. Я працював некваліфікованим вихователем у дитячому садку протягом двох років після закінчення школи, і мені це подобалося. Тож подав заяву й отримав роботу погодинної заміни в групі подовженого дня в школі міста Родманшо.

Виявилося, що за останні п'ятнадцять років я змінився. Якщо підлітком я залагоджував всі конфлікти, всіх підтримував, піклувався про всіх без винятку, то тепер це мене виснажувало. Емпатія й миттєве розв'язання проблем, які потрібні гарному вихователю, *вичерпувалися*. Я справлявся з цим, але це висотувало енергію, і в мене не залишалось сил писати. Ось ким я став.

Незабаром виснажився повністю і, як наслідок, захворів на два тижні. Лежачи в ліжку, почувався нікчемною людиною.

Кількома місяцями раніше синові мого зятя, якому тоді виповнилося тринадцять років, після деяких вагань дозволили прочитати пачку паперів, на першій сторінці яких красувався напис: «*Впусти того, хто потрібен*». Він читав кілька годин, вийшов і сказав: «Йоне, ну... ну, чорт забирай...» — а потім повернувся до читання і не зупинився, поки не перелопатив усю пачку. Йому дуже сподобалося.

Раніше одна з пачок пропала, бо старший син моєї дружини прочитав її, і йому так сподобалося, що він порадив прочитати своїй дівчині, а їй так припало до душі, що вона дала її сестрі, яка гостювала в неї, і та також застрягла, а потім відвезла пачку до Гетеборга, де її позичив якийсь друг, і... ну, і... ну. Можливо, цей згорток і досі десь блукає.

Усе це додало мені сил впоратися із черговим розчаруванням, тож я запакував два пакунки, що залишилися, у два нові конверти й надіслав їх останнім двом видавництвам, про які зміг згадати: *Bonniers* і *Ordfront*.

Коли раніше казав, що надсилаю до найбільших видавництв, то ці два виключив. *Wopniers* тому, що не хотів там друкуватися, і *Ordfront* тому, що не сподівався, що маю шанс опублікувати в них такий роман. Вони здебільшого друкували щось на тему соціології та схожі речі. Але вони єдині залишилися. Тож я надіслав їм рукопис.

Не пригадаю, чи роздумував я про свої пакунки, коли лежав у ліжку, нікому не потрібний і менш ніж будь-коли здатний зрозуміти, що робити зі своїм життям. Можливо, думав. Можливо, але без надії. Занадто багато людей сказали «ні». Я став міркувати про здобуття освіти.

Коли я достатньо одужав, то повернувся до школи в Родманшо. Восени з'явилася вакансія, та чи мене це цікавило? Я попросив кілька днів на роздуми, але усвідомив, що маю бути щасливим, що взагалі їм потрібен, і, мабуть, погоджуся. Згодом загартуюся і зможу слухати та співпереживати дітям, водночас не вигоряючи. Тому що в цьому й полягала моя проблема: все здавалося занадто великим. Але це, мабуть, мине.

Але одного дня навесні 2003 року я прийшов додому з розбитою головою, а Міа вибігла мені назустріч і сказала, що дзвонив Ян-Ерік з *Ordfront*.

— Чого він хотів?

— Йоне, вони хочуть видати твою книгу!

— *Ordfront*? Ні...?

— Так!

Тремтячими руками я набрав номер, який записала Міа, і її слова виявилися правдою, хоч як це здавалося неможливим. *Ordfront* не просто хотів видати книгу, вона їм дуже, дуже сподобалася, і вони думали, що вона матиме великий успіх. Я не тямив, як таке можливо. Спершу всі ці відмови, рукопис у шухляді, а тепер раптом з'явився хтось, кому він справді сподобався.

Керівник видавничого відділу в *Ordfront*!

Мій видавець.

Що й казати, я почувався щасливим, ми обоє були щасливі. Наш син, якому на той час було шість років, не здіймав такої самої метушні, як ми, але тішився, бо й ми тішилися. Ми, напевно, якось святкували. Я не пригадую, але ми, мабуть, святкували.

Не всі проблеми вдалося вирішити завдяки цьому. Книжка мала вийти лише за рік. Я міг би отримати аванс одразу, але це були невеликі гроші. Передбачався тираж у 2 000 примірників, що, безумовно, досить сміливо для дебютного роману, але аванс був еквівалентний лише двом місячним зарплатам.

Дивно, що тієї миті все ніби перевернулося з ніг на голову. За тиждень я отримав пакунок назад від видавництва *Bonniers*. Їх також зацікавив рукопис, та їхній лист-відмова складався з двох щільно надрукованих сторінок з описом того, що вони вважали слабкими місцями в книзі. І якщо я погоджуся виправити ці недоліки, вони зможуть розглянути можливість її видання, оскільки вона містить багато добрих речей.

Шана *Bonniers* за це, але *Ordfront* майже не мав жодних заперечень. До того ж вони встигли першими. І вони — не Боннери. Досить сказано.

За кілька днів після цього мені запропонували писати частини телесеріалу «Комісія», і за це обіцяли заплатити так добре, що нам би вистачило на пів року.

Пригадую, як уперше навідався до видавництва з половиною оповідань, які згодом стали «*Паперовими стінами*» на пакетах супермаркету ICA. Дорослі люди сиділи зі мною за столом і розповідали, чому їм так сподобалася моя книжка. Вони її читали. Вони мали свою думку про неї.

Мій дизайн ICA тоді не особливо зацікавив. Звісно, можна думати про збірку оповідань, але спершу треба видати ще один роман, чи я маю щось на прикметі? «Так, у мене є один про неагресивних зомбі, хоча він ще не зовсім закінчений».

«Чудово. Закінчи рукопис, і ми видамо спершу це. А потім ми можемо взятися за оповідання. Але нам потрібно ще кілька».

Я вийшов з *Ordfront* з розпланованим майбутнім. Мало того, що вони хотіли видати «*Впусти того, хто потрібен*», так ще й обговорювали про мої напівфабрикати з погляду письменства. Наступна книга й ще одна після неї. Того дня почалося інше життя.

Родманио, грудень 2014 року

Місце

Блекеберг.

Можливо, на думку вам спадуть кокосові тістечка, можливо, наркотики. «Пристойне життя». Уявляєте станцію метро, передмістя. Ото й усе, що можна уявити. Ну, живуть люди, як і всюди. Для того Блекеберг і збудували — щоб люди мали де жити.

Він не постав сам по собі, ні. Спершу все поділили на житлові сектори. Люди заселялися в те, до чого мали доступ. Бетонні тьмяні будинки серед зелені.

Доки розгортається ця історія, Блекебергу вже тридцять років. Хочеться уявити дух новаторства. Мейфлавер, незвідані землі. Так. Уявіть собі незаселені будинки, які чекають на своїх пожилців.

І ось вони йдуть!

Трафік нуртує мостом Транеберг: сонячне проміння, мрії. Рік 1952. Матері несуть малюків на руках або везуть у візочках, тримають за руки. Батьки тягнуть не сапи з лопатами, а кухонну техніку й функціональні меблі. Здіймається спів. «Інтернаціонал». Або «Підемо в Єрусалим», залежно від вподобань.

Все велике. Все нове. Все *сучасне*.

Направду все було інакше.

Вони приїхали на метро. Або тягнулися в автівках, мікроавтобусах. Одне за одним. Мить — утрамбувалися в готові квартири, покидали речі. Розклали їх у шухляди й на полиці, розставили меблі на коркові килимки. Докупили ще, щоб замаскувати дірки.

Завершивши, вони підвели очі й узріли, що ця земля обітована дана їм. Вийшли за ворота й побачили, що вона вже й проторена. Просто долучайся до того, що є.

Ось центр. Просторі ігрові майданчики для дітей. Обабіч шосе — великі зелені зони. Вдосталь тротуарів.

Гарне місце. За місяць, відколи переїхали, перемовлялися вони за кухонним столом.

Ми прийшли в гарне місце.

Бракувало лише одного. Історії. У школі дітям не задавали готувати доповіді про історичне минуле Блекебергу, бо його не було. Ба ні. Щось про млин. Тютюнового короля. Дивні старі бараки біля води. Але все надто архаїчне, ніяк не пов'язане з сьогоденням.

Там, де зараз триповерхові будинки, раніше ріс лише ліс.

Бракувало доторку до містерій минулого; бракувало навіть церкви. Поселення на десять тисяч душ без церкви.

Типово для сучасного раціонального містечка. Людина має звільнитися від переслідувань і жахів минулого. Це частково пояснює, чому вони виявилися аж такими непередбаченими.

Ніхто не помітив, коли вони з'явилися.

Коли в грудні поліція нарешті вийшла на водія, який перевозив їхні речі, той мало що мав розповісти.

У його щоденнику за 1981 було тільки «18 жовтня: Норрчепінг — Блекеберг (Сткглм)».

Згадав, що віз чоловіка та його малу, гарне дівча.

— І, ну, до речі. У них було обмаль речей. Диван, крісло, ліжко. Легка поїздочка. А... ну, просили, щоб їм тільки вночі їхати. Я казав, що так дорожче, додатковий тариф і все таке. Але гроші не проблема. Аби тільки вночі їхати. Важливо їм було. А що сталося?

Водію розповіли, що трапилося, і кого він віз у своїй машині. Він закотив очі, глянув у записник.

— Чортзна-що...

Рот водія скривився, наче його охопила відраза до власного почерку.

«18 жовтня: Норрчепінг — Блекеберг (Сткглм)».

Він — той, хто їх сюди привіз. Чоловіка й дівчинку.

Він не хотів про таке нікому розповідати. Ніколи.

ЧАСТИНА ПЕРША

Щасливий той, хто має такого друга

Роздуми про кохання
лише додають зітхання,
хлопці!

Сів Мальмквіст «Роздуми про кохання»

Я ніколи не хотів убивати, я не злий від природи.
Такі речі я роблю,
аби лише зробити себе більш привабливим для тебе.
Чи я зазнав невдачі?

*Морріссі
«Останній з відомих міжнародних плейбоїв»*

Середа, 21 жовтня 1981

— Ну, хто скаже мені, що це таке?

Гуннар Хольмберг, комісар поліції Веллінгби, підняв поліетиленовий пакетик з білим порошком.

Схоже на героїн. Але ніхто не наважувався відповісти. Не хотів, щоб запідозрили, що він про таке знає. Особливо тоді, коли порошок розповсюджували брат чи братові друзі. Дохла коняка. Навіть дівчата помовкували.

Комісар потрусив пакетиком.

— Думаєте, сода? Борошно?

Клас забурмотів, заперечуючи. Нехай поліція не вважає, що клас 6-Б — ідіоти. Щоправда, неможливо було визначити, що в сумці, але ж на лекції йшлося про наркотики, тож можна й здогадатися.

Комісар звернувся до вчительки.

— Чого насправді ви їх навчаєте на заняттях з домашньої праці?

Вчителька посміхнулася та знизала плечима. Клас захихотів. Нормальний дядько. Деякі хлопці встигли помацати його пістолета перед початком уроку. Не заряджений, та однак.

В Оскара скипіло в грудях. Він мав відповідь. Знову це відбувалося: йому боліло його мовчання, коли він *знав*. Він хотів, щоби коп глянув на нього. Зиркнув і щось сказав, коли Оскар правильно відповість. Дурне рішення, він тямив, але таки підняв руку.

— Так?

— Це героїн.

— Правильно, — поліціант привітно подивився. — Як ти здогадався?

Голови однокласників обернулися на Оскара, очікуючи, як він відповість.

— Ну, я багато читаю і все таке.

Поліціант кивнув.

— Це добре. Читати, — він потряс пакетиком. — Тут небагато. Захоплюватимешся таким — часу на читання матимеш катма. Як гадаєте, скільки тут?

Оскар у вже не треба було відповідати. Він отримав увагу й погляд, навіть розказав поліціанту, що багато читає. Отримав більше, ніж сподівався. Оскар фантазував далі. Як поліціант підійде до нього після уроку, заговорить, сидячи поруч. Тоді він усе розповість. І той зрозуміє. Погладить по голові, назве гарним хлопчиком; пригорне до себе та скаже...

«Сраний стукач».

Йонні Форсберг штрикнув пальцем в його бік. Брат Йонні тусив з наркоманами, тому він знав слівця, які швидко підхопили інші пацани. Йонні напевне було відомо, скільки коштує той пакетик, але він не гиготів. Не базікав з копом.

Почалася перерва, й Оскар нерішуче застиг біля вішалок для одягу. Йонні явно хотів його провчити — де б краще сховатися? Причайтиса в коридорі чи вислизнути? Йонні побіг разом з іншими на шкільне подвір'я.

Аякже, там стояла поліційна автівка, і всі охочі могли підійти роздивитися. Йонні не зачепить його на очах у копів.

Оскар визирнув у заklenі двері. Однокласники скупчилися навколо автівки. Він теж хотів туди, та годі й думати про це. Хтось дасть підсрачника, хтось витягне труси за гумку, і байдуже, що там поліція.

Принаймні перерва дала йому трохи перепочинку. Оскар вийшов на подвір'я та крадькома звернув до туалетів.

У туалеті прислухався, прокашлявся. Звук глухо відлунював у кабінках. Швидко витяг з трусів сцикунця — поролоновий м'ячик завбільшки з мандарин, вирізаний ним зі старого матрацу.

Понюхав дірку, куди засовував кінчик піструна. Смерділо.

Так і є, він трохи обісцявся. Сполоснув сцикунця під краном, вичавлюючи якомога більше води.

Нетримання сечі. Ось як воно називається. Оскар прочитав про це в брошурці, поцупленій в аптеці. Таке найчастіше трапляється в старих баб.

І в нього.

У брошурі писали, що можна купити допоміжні ліки, але він не хотів витратити свої кишенькові, трясучись зі сорому в аптеці. І вже напевне ані слова мамі: вона так картатиметься, що він захворів.

Він мав сцикунця, і той працював, доки не ставало зовсім кепсько.

Ззовні почулися голоси. Стискаючи м'яча, він забився до кабінки й замкнувся тієї миті, коли розчахнулися вхідні двері. Скоцюрбившись, тихенько забрався на сидіння унітаза, щоб не помітили його ніг. Затамував дихання.

— Сви-и-инко?

Йонні, хто ж іще.

— Свиня, ти тут?

І Мікке. Двоє найгірших. Ні, ще паскуднішим був Томас, але він ніколи не залишав ударів і подряпин. Надто розумний для такого. Зараз, мабуть, стоїть й улещує поліцію. Якщо сцикунця знайдуть, саме Томас довго-довго буде знущатися та принижувати, використовуючи його. Йонні й Мікке одразу беруться до справи, і це добре. Отже, в певному сенсі, пощастило...

— Свиня! Ми знаємо, що ти тут.

Вони сіпнули дверцята. Потрясли. Загрюкали. Оскар міцніше обхопив коліна та зціпив зуби, щоб не скрикнути.

Йдіть геть! Залиште мене! Чому ви не можете дати мені спокій?!

Тепер Йонні майже шепотів:

— Свинко, якщо ти зараз не вийдеш, нам доведеться чекати тебе біля школи. Ти цього хочеш?

Запала тиша. Оскар обережно видихнув.

Вони замолотили руками й ногами у дверцята. Кабінка сіпалася, засув прогнувся всередину. Треба вийти, доки вони геть не розлютилися, але він не міг.

— Сви-и-инко?

Оскар підняв руку, заявляючи, що існує, що думає. Це було заборонено. Для нього. Вони вигадували купу причин, чому він заслуговує на страждання: надто товстий, надто потворний, надто огидний. Але справжня причина — він існував на світі, і кожна згадка про це — злочин.

Найімовірніше, його просто охрестять. Запхають голову в унітаз та змиють воду. Та хай й що вони придумали, коли все закінчувалося, він відчував надзвичайне полегшення. То чому тоді просто не зсунути засув, який і так ось-ось зірветься, і дозволити їм розважитися?

Він дивився, як засув, клацнувши, вискочив зі скоби, як дверцята хряснули об стінку кабінки, як переможно вишкірився Мікке Сісков, і знав відповідь.

Ця гра мала свої правила.

Він не відімкнув, вони не видряпалися на кабінку за три секунди, тому що це не за правилами.

Для них — сп'яніння переслідувачів, для нього — страх здохнути. Щойно Оскара впіймано, веселощі закінчуються, а саме покарання стає здебільшого формальністю. Якби він здався зарано, вони витратили б усю енергію на покарання, а не на полювання. Що набагато гірше.

Йонні Форсберг заглянув до кабінки.

— Кришку підіймай, коли сереш, тямиш? І поверещи нам, як свинка!

І Оскар верещав, як свиня. За правилами гри. Якщо він добряче верещав, то іноді міг уникнути покарання. Він зарепетував якомога гучніше, боючись, що під час покарання вони силоміць розтиснуть його кулак і знайдуть огидний секрет.

Він скривив обличчя в поросяче рило і рохкав, і верещав, і рохкав, і верещав. Йонні й Мікке розреготалися.

— Бляха, свинко! Ану гучніше!

Оскар продовжував. Він заплющив очі та продовжував. Стиснув кулаки так міцно, що нігті вп'ялися в долоні, і продовжував. Пищав і рохкав, доки не відчув дивний присмак у роті. Тоді спинився. Розплющив очі.

Вони пішли.

Він залишився, скоцюрблений на кришці унітаза, втупившись у підлогу. На плитці розповзалася червона пляма. Доки він дивився, з носа впала ще одна крапля крові. Він відірвав шматок туалетного паперу й запахав у ніздрі.

Таке траплялося, коли він лякався. Просто починало юшити з носа. Кілька разів це прислужилося, коли його збиралися відлущувати, але облишили, бо він і без того стікав кров'ю.

Оскар Ерікссон сидів, зіщулившись на унітазі, зі шматком паперу в одній руці та м'ячиком для сечі в іншому. Спливає кров'ю, обсикається, забагато балакає. Хлющить з усіх отворів, які має. Невдовзі, мабуть, ще й обсереться. Свиня.

Підвівся, вийшов з туалету. Пляму крові залишив на підлозі. Нехай хтось побачить, нехай хтось замислиться. Зрозуміє, що тут когось убили, бо когось тут *справді* вбили. Всоте й не востаннє.

Гокан Бенгтссон, сорокап'ятирічний чоловік з помітним черевцем, наміченою лисиною й домашньою адресою, невідомою владі, їхав у метро й позирав у вікно на те, що стане його новим домом.

Дещо потворне, насправду. У Норрчепінгу було б присмніше.

Але західне передмістя відрізнялося від інших околиць Стокгольма, які він бачив по телевізору — Кісти, Рінкебі чи Галлонбергена. Тут усе не так.

«НАСТУПНА СТАНЦІЯ — “РОКСТА”».

Усе приземлене, округле. Хоча мався й справжній хмарочос.

Він витягнув шию роздивитися горішній поверх офісного центру Ваттенфалс. Не пригадував таких будівель у Норрчепінгу.

Але він так і не побував у центрі.

Він виходив на наступній, так?

Глянув на мапу метрополітену, наклеєну на дверях. Ага. Наступна.

«ОБЕРЕЖНО, ДВЕРІ ЗАЧИНЯЮТЬСЯ».

Ніхто на нього не витріщається?

Ні. У вагоні сиділо лише кілька людей, усі занурені в читання вечірніх газет. Завтра там писатимуть про нього.

Зачепився оком за рекламу спідньої білизни. Жінка розпусно демонструвала чорні мереживні трусики та бюстгальтер. Божевілля. Всюди голі тіла. Як це допускають?! Що сталося з людьми, куди зникло кохання?

Руки затремтіли, він поклав їх на коліна. Він жахливо нервував.

— *Невже не можна інакше?*

— *Думаєш, якби був інший спосіб, я б змушувала тебе через таке проходити?*

— *Ні, але...*

— *Немає іншого способу.*

Ніяк інакше. Просто треба це зробити. І не облажатися. Він дослідив мапу в телефонному довіднику, обрав найбільш годящу ділянку лісу, підхопив сумку й рушив у дорогу.

Наличку Adidas відрізав ножем, тепер вона валялася в сумці під його ногами. В Норрчепінгу все пішло шкереберть через неї. Хтось запам'ятав етикетку на сумці, а потім її знайшли в смітнику, куди він викинув її неподалік від їхньої квартири.

Сьогодні він забере сумку додому. Може, розріже на маленькі клаптики та зміє в унітаз. Цікаво, чи так роблять інші?

Як, власне, таке робиться?

«КІНЦЕВА ЗУПИНКА».

Вагон виблював свій вантаж, і Гокан рушив з усіма, стискаючи сумку. Вона здавалася непід'ємною, хоча з важкого в ній був лише газовий балон. Намагався крокувати нормально, а не як людина, що йде на власну страту. Не хотілося б, аби хтось помітив.

Але ноги наче задубіли, пригвинчуючи його до платформи. А якщо він зупиниться? Стоятиме на місці, незрушно, просто стоятиме. Дочекається ночі, коли хтось помітить, покличе на допомогу... його заберуть. Відвезуть деінде.

Закрокував далі в нормальному темпі. Правою, лівою. Він не підведе. Найменша помилка — і трапиться жахливе. Найгірше.

Він піднявся на поверхню, роззирнувся. Орієнтувався тут погано. Де той ліс? Не питати ж перехожих. Ризикнути? Просто йди далі, покінчімо з цим. Правою, лівою.

Мусить бути інший вихід.

Але він так нічого й не придумав. Є умови, є певні критерії. Залишалось тільки виконувати.

Він робив це двічі — і двічі облажався. У Векшо не аж так, але достатньо, щоб вони вимушено переїхали, зірвалися з місця. Сьогодні він впорається, отримає похвалу.

Можливо, ласку.

Двічі. Він і так приречений. Що змінить третій раз? Нічого. Вирок суспільства був би однаковим. Довічне.

А моральний? Скільки обертів хвоста, царю Міносе¹?

Дорога, якою він простував, звивалася через парк до лісу. Мабуть, того, що він бачив на мапі. Ніж брязкав об газовий балон. Він спробував іти, не бовтаючи сумкою.

Перед ним на дорогу вискочила дитина. Дівчинка років восьми поверталася зі школи, розмахуючи портфелем, що ляскав по стегну.

Ні! В жодному разі!

Це — межа. Тільки не мала дитина. Нехай уже його візьме, доки він не впаде як мертвий. Дівча щось наспівувало. Він пришвидшився, щоб розчути слова.

*«Малий промінчик сонця,
Що дивишся в моє віконце?»*

Діти досі її співають? Може, дівча навчала стара вчителька. Як чудово, що цю пісню пам'ятають. Він хотів би підібратися ближче, послухати — близько, і ще ближче, ось так, щоби вловлювати запах її волосся.

Стримався. Не висовуйся. Дівчинка зійшла з дороги на стежинку, яка вела до лісу. Мабуть, жила в районі за ним. І батьки наважилися відпустити її саму. Таку крихітну.

Він зупинився, дозволяючи дівчинці відійти якнайдалі, щезнути в хащах.

Йди, йди, маленька. Не зупиняйся в лісі, не грайся там.

Зо хвилину постояв, слухаючи, як десь у гіллі цвірінькає зяблик. І пішов за дівчинкою.

Оскар повертався додому зі школи з важкою головою. Він завжди почувався паскудно, коли уникав покарання *так* — удаючи із себе

---

¹ Алюзія на «Божественну комедію» А. Данте, де цар Мінос визначає кару для порушників шлюбної вірності, певну кількість разів обертаючи хвіст навколо себе.

свиню абощо. Краще б уже віддухопелили. Краще не краще, та коли покарання нависало над ним, він не міг себе пересилити.

Опуститися нижче плінтуса. Жодної гідності.

Робін Гуд і Людина-павук мають гідність. Коли сер Джон чи Док Восьминіг заганяють їх у кут, вони плюють в обличчя небезпеці, навіть коли не мають можливості врятуватися.

Та що тямить у житті Людина-павук? Він завжди виплутається з пастки, навіть безвихідної. Він-бо просто мультяшний герой, і мусить дожити до наступної серії. Він мав павучі надздібності, а Оскар — свинячий вереск.

Вижити за будь-яку ціну.

Оскар потребував розрядки. Він мав пекельний день і бажав певної компенсації. Попри ризик наштотхнутися на Йонні й Мікке, подався до центру Блекеберга, у гастроном «Сабіс». Центральними сходами не пішов, а хутко проскочив зигзагоподібною доріжкою. Треба опанувати себе й не пігніти.

Рік тому його спіймали на крадіжці в супермаркеті «Консум». Охоронець хотів подзвонити мамі, але та була на роботі, а Оскар номера не знав, ні, ні, ні. Увесь тиждень його підкидувало щоразу, коли дзвонив телефон, але натомість вони надіслали мамі листа.

Ідіоти. Лист зі штампом Поліційного управління округу Стокгольм.

Оскар розірвав конверт, ознайомився зі своїми злочинами, підробив мамин підпис і відіслав листа назад, мовляв, прочитано. Він, може, й боягуз, але не тупак.

До речі, про боягуза. Хіба те, що він зараз зробив, можна назвати боягузством? Напихав повні кишені шоколадних батончиків «Дайм», «Япп», «Коко» й «Баунті». Наостанок засунув у штани пакет із желейними машинками, і розплатився на касі за один льодяник на паличці «Дюмлеклюбба».

Тепер він ішов додому з легким серцем і високо піднятою головою.

Він не Свиня, яку кожен може копнути ногою, він — Суперзлодій, що відважився ризикнути й вижив.

Він пошив усіх у дурні.

Пройшовши крізь арку, що вела до його житлового комплексу, Оскар нарешті почувся в безпеці. У цих двориках, що описували

кривеньке коло всередині ще більшого кола вулиці Ібсенгатан, не жив ніхто з його ворогів. Він тут захищений. Тут із ним не траплялося нічого поганого. Здебільшого.

Тут він мав друзів ще до того, як пішов до школи. Тільки в п'ятому класі його стали серйозно булити. Наприкінці навчального року його затаврували цапом-відбувайлом, і це якось відбилося на друзях, які з ним до школи не ходили. Вони дедалі рідше телефонували й пропонували вийти погратися.

Саме тоді він захопився скрапбукінгом. Альбом з вирізками не терпляче чекав на нього.

ВЖ-Ж-ЖУХ!

Щось із дзиччанням ушкварило йому по ногах. Темно-червона радіокерована машинка помчала геть, розвернулася і з шаленою швидкістю злетіла пагорбом аж до його під'їзду. Праворуч від арки, в ялівцевих кущах, стояв усміхнений Томмі, антена стирчала з його живота.

— Що, схарапудився?

— Оце швидкість.

— Купиш?

— Скільки?

— Триста.

— Ні. Голяк.

Томмі поманив Оскара вказівним пальцем, змусив машинку розвернутися, з надзвуковою швидкістю рвонутися пагорбом униз, різко загальмувати перед ногами, підняв її, поплескав і прошепотів:

— В магазині така дев'ятсот.

— Знаю.

Томмі зиркнув на машину, окинув поглядом Оскара з ніг до голови.

— А якщо за двісті? Вона зовсім новенька, тямийш?

— Ага, дуже гарна, але...

— Але що?

— Ні.

Томмі кивнув, опустив машинку на землю й погнав її в кущі так, що горбкуваті колеса завищали, стали на дибки й знов помчали на дорогу крутим схилом.

Зміст

На початку	7
Місце	13
Частина перша. Щасливий той, хто має такого друга . . .	15
Середа, 21 жовтня 1981	17
Четвер, 22 жовтня	37
П'ятниця, 23 жовтня	49
Субота, 24 жовтня	70
Частина друга. Кривда	93
Середа, 28 жовтня	97
Четвер, 29 жовтня	117
П'ятниця, 30 жовтня	152
Субота, 31 жовтня	182
Частина третя. Сніг, що тане на шкірі	193
Четвер, 5 листопада	195
Субота, 7 листопада	231
Субота, 7 листопада (вечір)	256
Субота, 7 листопада (ніч)	273
Частина четверта. А ось і компанія тролів!	299
Неділя, 8 листопада	301
Неділя, 8 листопада (вечір)	325
Неділя, 8 листопада (вечір/ніч)	364
Понеділок, 9 листопада	409

Частина п'ята. Впусти того, хто потрібен	443
Понеділок, 9 листопада	447
Вівторок, 10 листопада	449
Середа, 11 листопада	452
Четвер, 12 листопада	455
Епілог. П'ятниця, 13 листопада	470
Нова післямова. Впусти того, хто потрібен	475